

Magyarország tógazdasági és intenzív üzemi haltermelése 2019-ben

Bojtárné Lukácsik Mónika¹, Kiss Gabriella¹, György Ágnes Irma¹, Lengyel Péter²

¹NAIK Agrárgazdasági Kutatóintézet, ²Agrárminisztérium, Halgazdálkodási Főosztály

Az alábbi tájékoztató anyagban a hazai akvakultúra 2019. évi legfontosabb termelési eredményei kerülnek bemutatásra, amelyeket a NAIK Agrárgazdasági Kutatóintézet (NAIK AKI) a „Lehalászás” című statisztikai jelentés keretén belül gyűjt és dolgoz fel. A döntéshozó szervek, többek között az Agrárminisztérium is ezekből az adatokból készíti el értékeléseit és tesz eleget a nemzetközi adatszolgáltatási kötelezettségeinek, például a FAO, az OECD vagy az EUROSTAT felé.

A nyilvántartott adatok szerint 30,6 ezer hektár a hazai tóterület nagysága, ebből 27 ezer hektár tóterület üzemelt 2019-ben, ami a megelőző évhez képest 2 százalékkal emelkedett. A hazai tógazdaságok gyakorta hátrányos helyzetű, más mezőgazdasági termelésre kevésbé alkalmas területeken helyezkednek el, illetve a teljes üzemelő halastóterület több mint 50 százaléka országos jelentőségű védett vagy Natura 2000 területként van nyilvántartva. Az utóbbiak jelentősége természetvédelmi szempontból is nagyon fontos, mert ezek a halastavak nemcsak az élővilág hosszú távú fennmaradásához, hanem a társadalom számára is létfontosságú természeti környezet megőrzéséhez is hozzájárulnak. Évről évre kis mértékben emelkedik a Natura 2000 besorolású halastavak területe.

Akvakultúrával 383 vállalkozás foglalkozott, a tógazdák 29 hektár új halastavat létesítettek és ennél jóval több, mintegy 206 hektár tóterületet rekonstruáltak. A megelőző évhez képest 2019-ben 21 százalékkal bővült az újonnan épített tavak területe, viszont 9 százalékkal csökkent a felújított tavak nagysága. Intenzív technológiájú haltermelést 21 vállalkozás folytatott, amelyek közül 7 cég tógazdaságot is üzemeltetett. A hazai vállalkozások 37 százaléka bérleti jogviszonyban folytatja a haltermelést.

A vállalkozások gazdasági formája évtizedek óta alig változott. Jellemzően mezőgazdasági kistermelők, egyéni vállalkozók, családi gazdaságok és társas vállalkozások határozzák meg az ágazatot, de vannak közöttük állami tulajdonú gazdaságok és szövetkezetek is.

A tógazdasági haltermelés szektoronkénti megoszlása 2019-ben

Megnevezés	Üzemelt tóterület (ha)	Lehalászás összesen (tonna)	Ebből: étkezési hal összesen (tonna)
Állami gazdálkodó szervezetek	5 119	2 437	1 601
Mezőgazdasági, halászati szövetkezetek	408	404	376
Horgászszervezetek	659	541	289
Más társas vállalkozások	17 284	14 920	9 712
Egyéb	3 586	2 317	1 558
Összesen	27 056	20 619	13 536

Forrás: NAIK AKI

A foglalkoztatás tekintetében a tógazdaságokban és az intenzív üzemekben 1 246 főt teljes munkaidőben, míg 147 főt részmunkaidősként alkalmaztak, 127 fő pedig segítő családtagként dolgozott 2019-ben. Főállásban 5-ször annyi férfi dolgozik, mint nő, de részmunkaidőben is megközelítően 3-szor annyi az erősebb nem aránya. Az alkalmi munka 32 420 nap-főt tett ki (azaz a foglalkoztatottak összesen ennyi napot töltöttek alkalmi munkával).

A hazai tógazdaságokban a horgásztatással értékesített hal mennyisége 240,3 tonna volt 2019-ben, ami 15 százalékos növekedést jelent az egy évvel korábbi adathoz képest. Halgazdálkodási vízterületek telepítésére 1 715 tonna halat értékesítettek a termelők.

A tógazdaságokban ténylegesen felhasznált víz mennyisége 2019-ben közel 290 millió m³ volt, ami 8 százalékkal növekedett az előző évhez viszonyítva, így egy hektárnyi üzemelt tóterületre 2019-ben átlagosan 10 853 m³ vízfelhasználás jutott. A 2019-ben jelentkező csapadékszegényes időjárás miatt sok halastóban vízhiány alakult ki. Helyenként 1-1,5 m víz is hiányzott a tavakból. A vízhiányos régiókban volt a legnagyobb mértékű a feltöltésre és utánpótlásra felhasznált víz mennyisége. Az Észak-Alföldön 123 millió m³, a Dél-Dunántúlon 65 millió m³ volt a felhasznált víz mennyisége, ami 65 százalékát jelenti az ágazat teljes vízfelhasználásának.

Az utóbbi 3 évet tekintve országos átlagban az egy hektárra jutó kihelyezések a hazai tógazdaságokban hektáronként 280-350 kilogramm körül, míg az egy hektárra eső szaporulatok 522-595 kilogramm között alakultak. A tógazdasági kihelyezés a 2019. évben 2,2 százalékkal emelkedett a 2018. évi kihelyezéshez képest, az őszi lehalászás mennyisége pedig 8,5 százalékkal esett vissza. A 2019-es hektáronkénti szaporulat összesen 522 kilogramm, ebből az 1 hektárra jutó pontyszaporulat 437 kilogramm volt, ami 9 százalékkal kevesebb, mint egy évvel korábban.

Akvakultúrában összesen 25,3 ezer tonna halat termeltek, ami 5 százalékos visszaesést jelent az előző évhez képest. Ezen belül a tógazdaságokban termelt hal mennyisége 8 százalékkal csökkent, míg az intenzíven előállított haltermelés 12 százalékkal emelkedett. A megtermelt halmennyiség 81 százaléka tógazdasági haltermelésből, 19 százaléka intenzív üzemi termelésből származik.

Magyarország haltermelése, 2018-2019

Év	Tógazdasági haltermelés		Intenzív üzemi haltermelés		Összesen	
	(tonna)					
	bruttó	étkezési	bruttó	étkezési	bruttó	étkezési
2019	20 619	13 536	4 740	3 801	25 359	17 337
2018	22 541	14 414	4 246	3 487	26 787	17 901
2019/2018	91,5%	93,9%	111,6%	109,0%	94,7%	96,8%

Forrás: NAIK AKI

Az akvakultúrában termelt étkezési halmennyiség 2019-ben 17,3 ezer tonna, ami 3,2 százalékos visszaesést jelent az egy évvel korábbi értékhez képest. Ezen belül a tógazdasági étkezési haltermelés 6,1 százalékkal mérséklődött, olyannyira, hogy mennyisége a 2016-os értéket közelíti, ezzel szemben az intenzív termelés dinamikusan emelkedik továbbra is, 2019-ben 9 százalékkal haladta meg a 2018-as évi mennyiséget.

A tógazdaságok 20,6 ezer tonna termeléséből gazdasági szempontból is a legfontosabb halfaj a ponty, amely a tógazdasági étkezési célú haltermelésből 85 százalékkal részesedett 2019-ben, 11,4 ezer tonna mennyiséggel. A növényevő halfajok közül az amur a lehalászás 3 százalékát, a busa (fehér, pettyes és hibrid busa együtt) pedig 7 százalékát tette ki. A tógazdaságokban termelt étkezési méretű értékes ragadozó halak (csuka, harcsa, fogassüllő) lehalászott mennyisége 266 tonna volt, ami az előző évtől 19 százalékkal maradt el.

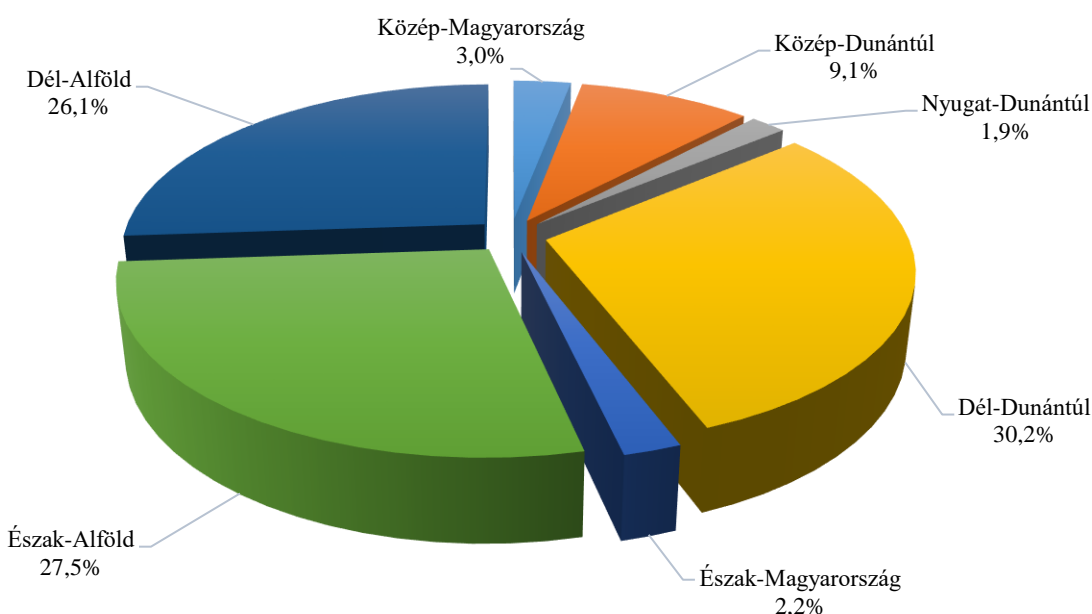
A haltermelés során takarmányozással egészítik ki vagy pótolják a tavakban a természetes módon keletkezett táplálékot a hal súlygyarapodásának növelése céljából. A haletetésre szánt takarmány kiválasztásánál az is szempont a gazdáknak, hogy milyen korosztályú és fajú halakat telepítettek a tóba. Kedvelt etetőanyag a takarmányok közül a vegyes abrak, mert árban is megfelelő, jól hasznosul és energiában is gazdag. Összességében mintegy 50 ezer tonna vegyes abrak került felhasználásra a termelés során 2019-ben, formulált tápból pedig 787 tonnát etettek fel a hallal.

A hazai intenzív termelési technológia jellemzően átfolyóvizes, recirkulációs rendszerű medencés haltermelő rendszereket, továbbá ketreces haltermelést jelent, de ide

sorolható intenzitásánál fogva az átfolyóvízes rendszerű föld- vagy betonmedrű tavakban történő termelés is. Hazánkban 2019-ben intenzív haltermelési rendszert 21 vállalkozás üzemeltetett 23 telephelyen. A zárt (precíziós) rendszerekben termelt hal mennyisége 4 740 tonna volt, ami az előző évit 12 százalékkal haladta meg. Az intenzív üzemi termelésű étkezési hal mennyisége 3 801 tonna volt, 9 százalékkal több, mint egy évvel korábban. Intenzív módon termelőink az afrikai harcsából termelnek a legtöbbet, ami az elmúlt két évtizedben a magyar halászati ágazat egyik sikertörténete. Az éves étkezési célra szánt halmennyiség folyamatosan kimutatható növekedése az afrikaiharcsa-termelés bővülésének köszönhető. Az afrikai harcsa az intenzív rendszerben nevelt hal mennyiségének 94 százalékát teszi ki, a fennmaradót a pisztráng és tilápia, valamint a tokfélék adják. Az étkezési méretű afrikai harcsa termelése a 2018. évihez képest is 8,3 százalékkal növekedett, mennyisége 3 610 tonna volt 2019-ben. Ezzel a termelt mennyiséggel a második helyen állunk az Európai Unióban.

A hazai tógazdasági haltermelés egyik sajátossága, hogy az ország egyes térségeiben egyáltalán nem jellemző a halastavi gazdálkodás. A haltermelés jelentős részét ugyanaz a három régió adja évek óta, a Dél-Dunántúl, Észak-Alföld és Dél-Alföld, ahol a halhústermelés 84 százaléka koncentrálódik. A legtöbb halat Hajdú-Bihar megyében termelték, de számottevő mennyiséget halásztak le Békés, Somogy, Jász-Nagykun-Szolnok, Tolna, Csongrád-Csanád és Baranya megyékben is.

Az étkezési pontytermelés megoszlása régiók szerint 2019-ben

Forrás: NAIK AKI

A halfajonként és korosztályonként lehalászott mennyiségek nagy eltéréseket mutatnak. Az étkezési ponty lehalászott mennyisége kismértékben, 0,23 százalékkal csökkent az előző évihez képest, 11 436 tonnára. A halak átlagos egyedenkénti tömege ugyanakkor 1,98 kilogrammról 2,13 kilogrammra nőtt, ami 7 százalékos növekedés az előző évihez mérten. A lehalászott kétnyaras növendékponty mennyisége darabszámra vetítve 16,5 százalékkal kevesebb, de átlagsúlyuk szinte alig változott. A lehalászott egynyaras pontyivadék mennyisége a 2018. évben 1,2 millió darabbal növekedett, illetve átlagsúlyuk 54 grammról 61 grammra emelkedett, 2019-ben viszont az egynyaras pontyivadék mennyisége 2,5 millió darabbal csökkent, illetve átlagsúlyuk 61 grammról 69 grammra növekedett. A növényevő halak esetében a lehalászott étkezési mennyiségben a busa (fehér, pettyes és hibrid busa) esetében 31 százalékos, míg az amurnál az étkezési mennyiségben mintegy 11 százalékos visszaesés tapasztalható. A növendék-népesítőanyagot tekintve az amur darabszáma 7 százalékkal nőtt, de az átlagos egyedenkénti tömeg 50 dekagrammról 47 dekagrammra csökkent. A fehér busa darabszáma 2018-ban 24 százalékkal haladja meg az előző évit. Az egyedtömeget tekintve az elmúlt években közel azonosak az eredmények, 2015-ben 79 dekagramm átlagos egyedenkénti tömeget mértek, 2016-ban 76 dekagramm volt az átlagos egyedenkénti tömeg, 2017-ben ismét 79 dekagramm lett, majd 2018-ban 91 dekagrammra növekedett, míg 2019-ben az 1,18 kilogrammot is elérte a busa átlagos egyedenkénti tömege.

Étkezési korcsoportú halak termelési aránya az előző év százalékában

Megnevezés	2017/2016	2018/2017	2019/2018
	%		
Ponty	118,6	93,6	99,8
Amur	99,3	82,0	89,5
Fehér busa	77,1	126,0	68,8
Pettyes busa (hibrid busával)	116,9		
Harcza	121,1	116,9	81,6
Süllő	63,8	140,2	56,4
Csuka	56,4	74,8	130,1
Compó	207,1	85,4	182,8
Egyéb nemes hal	140,3	176,1	75,5
Vadhal	90,8	109,1	58,7
Pisztráng	80,9	133,4	105,8
Afrikai harcsa	104,4	105,0	108,3
Tokféle	128,4	70,7	127,1
Egyéb	64,4	32,5	218,1

Forrás: NAIK AKI

Tógazdasági járulékos ragadozó halfajaink esetében az étkezési célú termelt mennyiség a harcsánál több mint 18, a (fogas) süllőnél 44 százalékkal esett vissza. Az étkezési csuka termelése viszont 2019-ben 30 százalékkal növekedett a megelőző évhez képest.

Az intenzív üzemi haltermelésben az étkezési célú afrikai harcsa mennyisége 3 610 tonnára nőtt 2019-ben, ami több mint nyolc százalékos emelkedést jelent az egy évvel korábbi értékhez képest. Az utóbbi éveket tekintve az afrikai harcsa növendékből 2015-ben 1,3 millió darabot, 2016-ban 1,4 millió darabot, 2017-ben pedig ezt is meghaladóan 1,5 millió darabot termeltek az üzemekben. Ezt követően 2018-ban visszaesés volt tapasztalható, mert 1,1 millió darabot, majd 2019-ben ismét 1,4 millió darabot állítottak elő e faj növendékéből, ami a 2016. évi szintnek felelt meg. Az étkezési pisztráng termelése a 2016. évi 58 tonnáról 2017-re visszaesett 54 tonnára, ezzel szemben 2018-ban már 72 tonna termelés történt, majd 2019-ben tovább bővült a termelés 76,4 tonnára. A tokfélék össztermelése étkezési méretben 2019-ben 87,4 tonna volt, ami az előző év azonos időszakához viszonyítva 27 százalékos növekedést jelent, a növendék tokfélék volumene pedig mintegy 2 százalékkal csökkent.

A halászati és akvakultúra-termékek külkereskedelmi forgalmát tekintve az import értéke 36,1 milliárd forintot, mennyisége 29,3 ezer tonnát, míg az export értéke 5,6 milliárd forintot, mennyisége 5,97 ezer tonnát ért el 2019-ben. A külkereskedelmi forgalom passzívuma 30,5 milliárd forint volt, ami 2,9 milliárd forinttal több, mint 2018-ban. A halászati és akvakultúra-termékek külkereskedelmi forgalma több mint 5 százalékkal esett vissza 2019-ben az egy évvel korábbi szinthez mérten, aminek hátterében az export erőteljesebb visszaesése áll. Az exportérték 32 százalékkal (2,6 milliárd forinttal) csökkent, míg az importérték csak 1 százalékkal (265 millió forinttal) emelkedett a 2018. évihez viszonyítva.

A halgazdálkodási ágazat élőhalkivitele az elmúlt éveket tekintve fokozatos csökken. Hazánk a hal-külkereskedelem forgalmának jelentős részét az Európai Unióval bonyolítja le. Exportunkat tekintve Magyarországnak Románia, Németország, Szlovákia és Horvátország a legfontosabb partnere, az importot tekintve pedig Lengyelország, Németország, Olaszország és Csehország. Elsősorban pontyot, busát, kárászt szállítanak a magyar haltermelők/kereskedők Romániába, ragadozó halaink közül pedig süllőt, harcsát Ausztriába és Németországba.

A hazai halkereskedelem az elmúlt 20 évben nagymértékben átalakult. A lakosság számára mára a kereskedelmi láncok is megkönnyítik a hal és haltermékekhez való hozzájutást, de a nagyobb városok csarnokaiban, halas standjain is biztosított az édesvízi halkínálat. A hazai megtermelt halak jó része élő állapotban vagy frissen, valamint

feldolgozva jut el a fogyasztókhoz. A megtermelt halak 30-35 százalékát dolgozzák fel a hazai halfeldolgozóknak.

Halhús fogyasztásunk messze elmarad az EU-s átlagtól, ami kb. 22 kg/fő évente, azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy hazánk nem rendelkezik tengeri halászattal, és ezért szinte kizárólag édesvízi akvakultúra-termeléssel járul hozzá a halfogyasztáshoz. (Emellett minimális mértékű halellátást biztosít az ökológiai célú szelektív természetes vízi halászat.)

A kormány is hozzájárul intézkedéseivel a halfogyasztás emeléséhez, a MAHOP „Kapj rá!” marketingprogramjával a MA-HAL pedig rendezvényeivel, halfőző versenyekkel ösztönzi a halfogyasztást. Mindezeknek köszönhetően egy lassú emelkedő tendencia figyelhető meg az egy főre számított halfogyasztás mennyiségében. A MAHOP kezdeti időszakához képest mára 19 százalékos növekedés mutatkozik a halfogyasztásban. Éves halhús fogyasztásunk 2019-ben 6.5 kg/fő volt, ami 16 dkg-mal marad el a megelőző évitől. Az import aránya a fogyasztáson belül megközelítőleg 78 százalék, ami nagyon meghatározó és felhívja a figyelmet arra, hogy fő célként arra kellene törekedni, hogy a hazai termelésű étkezési hal részaránya növekedjen nagyobb mértékben, szemben az import/haltermékek mennyiségével.